

NOG EEN GENEALOGISCH RAADSEL

Onlangs vonden we nog eens een genealogisch raadsel (1). Het was oorspronkelijk in het Frans (2). We hebben het voor u vertaald en in een kader van landverhuizers geplaatst:

In de Nieuwe Wereld vormen vijf emigranten, Adriaan, Bartholomeus, Christiaan, Diederik en Engelbertus een hechte gemeenschap. Elk van hen heeft een gezin met twee kinderen, een zoon en een dochter. De vijf gezinnen kunnen zo goed met elkaar opschieten dat van elk gezin de zoon huwt met de dochter uit een van de andere gezinnen.

Nu is het zo dat de schoondochter van de vader van Antonius' schoonzoon, de schoonzuster van Bartholomeus' zoon is en de schoonzoon van de vader van Christiaans schoondochter, de schoonbroer van Diederiks dochter is.

Nochtans, niettegenstaande de schoondochter van de vader van Bartholomeus' schoondochter dezelfde schoonmoeder heeft als de schoonzoon van de vader van Diederiks schoonzoon, is de toestand toch eenvoudig, want geen enkele schoondochter is de schoonzuster van de dochter van haar schoonvader.

Vraag: aan wie heeft Engelbertus zijn dochter uitgehuwelijkt ?

Vooraleer u zich aan een oplossing van het vraagstuk waagt willen we u toch eerst even helpen door de genealogische termen die erin gebruikt worden nader toe te lichten zodat hieromtrent geen misverstand bestaat. Het gaat om de termen *schoonzoon, -dochter, -zuster, -broer, -moeder en -vader*.

Voor schoonzoon en schoondochter is er geen probleem. Als we VAN DALE's *Groot Woordenboek der Nederlandse taal* erop naslaan, kunnen we zien dat de betekenis van die termen eenvoudig en ondubbelzinnig vastgelegd is:

Schoonzoon: man van iemands dochter, synoniem: behuwdzoon.

Schoondochter: vrouw van de zoon.

Ook met schoonvader en schoonmoeder geen probleem

Schoonvader: vader van iemands echtgenote of echtgenoot.

Schoonmoeder: moeder van iemands echtgenote of echtgenoot.

(1) Voor andere genealogische raadsels, zie: P. DONCHE, Een genealogisch raadsel uit 1504, in: *Vlaamse Stam*, jg. 35, nr. 6 (juni 1999), pp. 271-274; IDEM, Een genealogisch raadsel uit 1690, in: *Vlaamse Stam*, jg. 36, nr. 2 (febr. 2000) pp. 63-66.

(2) Dit is de oorspronkelijke Franse tekst: *Cinq amis, Antoine, Bernard, Claude, Didier et Etienne ont chacun un fils et une fille. Leurs familles sont si proches, que chacun a marié sa fille au fils de l'un des quatre autres. Il en résulte que la bru du père du gendre de Antoine est la belle-soeur du fils de Bernard, et que le gendre du père de la bru de Claude est le beau-frère de la fille de Didier. Toutefois, bien que la bru du père de la bru de Bernard ait la même belle-mère que le gendre du père du gendre de Didier, la situation est néanmoins très simple, car aucune bru n'est la belle-soeur de la fille de son beau-père. A qui Etienne a-t-il marié sa fille ?*

Voor schoonbroer en schoonzuster is het niet zo recht-toe recht-aan. Van Dale laat ons op het eerste zicht in de steek als we de term schoonbroer opzoeken: *Schoonbroer: 1555, vertaling van Fr. beau-frère*. Daar zijn we niet veel mee natuurlijk. Maar het komt toch nog goed als we eerst een ommetje maken langs de term schoonzuster:

Schoonzuster: hetzij de zuster van iemands echtgenote of echtgenoot, hetzij de vrouw van iemands broer, synoniem: behuwdzuster, antoniem: zwager (antoniem = tegengestelde van betekenis)

En wat zegt Van Dale over de term *zwager*?

zwager: hetzij de broer van iemands echtgenote of echtgenoot, hetzij de man van iemands zuster, synoniem: schoonbroer, antoniem: schoonzuster

Aangezien schoonbroer een synoniem van zwager genoemd wordt hebben we nu toch een duidelijke omschrijving voor schoonbroer! Voor schoonbroer geldt de omschrijving hierboven van zwager. Wellicht bestond in het Oudnederlands de term schoonbroer aanvankelijk niet, maar alleen de term zwager en is de term schoonbroer pas sinds 1555 uit het Frans geïmporteerd als een letterlijke vertaling van *beau-frère*.

Zie de eerste twee kolommen in tabel 1 voor een grafische voorstelling van de relaties in beide betekenissen. Het verschil tussen de twee betekenissen door Van Dale gegeven, zit hem in de gevolgde weg van A naar B: voor kolom 1 volgen we eerst een Hwelijksband (man/vrouw), dan een Bloedband (broer/zuster), kort genoteerd: (HB). Voor kolom 2 is het eerst B en dan H. (BH).

Geslacht van A	meest uitgebreide definitie			
	Dictionnaire Petit Larousse / Grand Robert			
	Van Dale Groot Woordenboek		3de betekenis	4de betekenis
1ste betekenis	2de betekenis			
MAN				
VROUW				
MAN				
VROUW				
	(HB)	(BH)	(HBH)	(BHB)

Tabel 1.

relatie "B is schoonzuster van A", resp. "B is schoonbroer van A"

Een man wordt voorgesteld door een vierkant, een vrouw door een cirkel. Broers of zusters zijn verbonden met een haak erboven, echtgenoten door een verbindingsstreep.

Maar opgepast! We zeiden hoger al dat we het raadsel in zijn originele vorm in de Franse taal aantreffen. Dit is belangrijk, want de term *belle-soeur* is, volgens de Franse *Petit Larousse* (1959) die we raadpleegden, uitgebreider dan de definitie van schoonzuster in Van Dale! Volgens de *Petit Larousse*: is een *belle-soeur*: 1) *soeur du conjoint*; 2) *épouse du frère*; 3) *épouse du frère du conjoint*. De eerste twee betekenissen zijn dezelfde als bij Van Dale, maar schoonzuster krijgt hier nog een derde mogelijke betekenis, namelijk: ook: *de echtgenote van de broer van iemands echtgenote of echtgenoot*.

Zie de derde kolom in tabel 1. De gevolgde weg van A en B loopt over eerst een Hwelijksband, dan een Bloedband, dan weer een Hwelijksband (HBH).

En wat staat er in de *Petit Larousse* voor *beau-frère*? 1) *frère du mari ou de la femme*, 2) *mari de la soeur ou de la belle-soeur*.

Is *mari de la ... belle-soeur* wel hetzelfde als *époux de la soeur du conjoint*? Het is de samenstellers van de *Petit Larousse* wel geraden dat dit zo zou zijn, anders is de symmetrie in hun terminologie mijlenver zoek.

Het is een beetje perfide dat bij hun definitie van *beau-frère*, de definitie van *belle-soeur* gebruikt wordt. Want voor een volledig begrip van het geval *mari de la belle-soeur* moeten we dat met elk van de drie mogelijke betekenissen van *belle-soeur* nader bekijken (3).

Substitutie met de eerste mogelijkheid leidt tot de vaststelling dat dit inderdaad gelijk is aan *mari de la soeur du conjoint*. Maar wat met de andere twee? De tweede levert na substitutie *mari de l'épouse du frère* op, maar *mari de l'épouse* heft zichzelf op! Blijft over: gewoon *frère* (voor de *Petit Larousse* is dus elke getrouwde broer van iemand ook een schoonbroer van die iemand (?)) en de derde *mari de l'épouse du frère du conjoint* reduceert zich op zelfde manier tot *frère du conjoint* wat hetzelfde is als de 2de definitie van *beau-frère* (nml. *frère du mari ou de la femme*). Als we het absurde 2de resultaat (dat niemand aankleeft) weglaten, dan zijn de samenstellers nog net geslaagd voor deze controle.

De 3de betekenis van schoonzuster/broer in het Frans is, als we die vergelijken met de twee betekenissen in het Nederlands, die "2-trapsrelaties" waren (HB en BH), een "3-trapsrelatie", namelijk: HBH (Huwelijksband – Bloedband – Huwelijksband).

Maar heeft die andere mogelijke 3-trapsrelatie BHB dan niet evenveel recht van bestaan? In een BHB loopt de gevolgde weg van A naar B eerst over een Bloedband, dan een Hwelijksband, dan weer een Bloedband. In woorden uitgedrukt: schoonzuster: (ook) *de zuster van de echtgenoot van iemands zuster*.

(3) De Grand Robert, ook door Larousse op CD-ROM uitgegeven als Robert Electronique, doet het zelfs nog slechter: Beau-frère: 1. frère du conjoint 2. mari de la soeur ou de la belle-soeur d'une personne. Belle-soeur: 1. soeur du conjoint 2. femme du frère ou du beau-frère d'une personne. Van Pontius naar Pilatus, terug naar Pontius en ...

Zie kolom 4 van Tabel 1. (BHB). Voor schoonbroer bestaat dan natuurlijk ook een analoge 4de betekenis.

Het blijkt nu, zoals we mochten ervaren in onze poging het raadsel op te lossen, dat die 4de betekenis er zeker bij gerekend wordt, want zonder is een oplossing van het raadsel zelfs onmogelijk !

We vatten alles nog eens even samen:

Schoondochter: echtgenote van iemands zoon.

Schoonzoon: echtgenoot van iemands dochter.

Schoonmoeder: moeder van iemands echtgenote of echtgenoot.

Schoonvader: vader van iemands echtgenote of echtgenoot

Schoonzuster: hetzij de zuster van iemands echtgenote of echtgenoot, hetzij de echtgenote van iemands broer, hetzij de echtgenote van de broer van iemands echtgenote of echtgenoot, hetzij de zuster van de echtgenoot van iemands zuster.

Schoonbroer: hetzij de broer van iemands echtgenote of echtgenoot, hetzij de echtgenoot van iemands zuster, hetzij de echtgenoot van de zuster van iemands echtgenote of echtgenoot, hetzij de broer van de echtgenote van iemands broer.

Hiermee kunt u aan de slag.

De ware Jacob is hetzij de zoon van Adriaan, Bartholomeus, Christiaan of Diederik. Wie van de vier ? U kunt er altijd met uw pet naar gooien (25% kans dat u het goed hebt !), maar het is natuurlijk de bedoeling dat u het antwoord vindt door een logische redenering. Oplossing in een volgend nummer.

Pieter Donche